

Het democratiespel van Jacques Vriens

Hofweg 1H, 2511 AA Den Haag, T (070) 750 46 46

E info@ProDemos.nl, I www.ProDemos.nl

‘Voorzitter, het volk heeft altijd wat te zeiken!’

Op een middag, begin jaren zeventig, probeerde ik mijn vijfde klas uit te leggen hoe ons land bestuurd wordt. Ik vertelde het zo smakelijk mogelijk, maar na tien minuten viel mijn groep in slaap.

Ik besloot om het anders aan te pakken. Ik liet de groep drie ministers kiezen die het laatste uur mochten regeren. Het kabinet Erik (genoemd naar de leerling met de meeste stemmen) kreeg een half uur bedenktijd en een budget van twee gulden. Bij het aantreden van de regering trok ik mij terug in een hoekje van de klas.

Na een kwartier brak de chaos uit. De ministers hadden besloten dat het volk ‘disco’ zou doen. Al snel ontstond er discussie over de soort muziek en een paar kinderen hadden geen zin in disco. Toen minister Ingrid met snoep rondging en de minister-president twee spekkies nam in plaats van één (‘omdat ik nou eenmaal de baas ben’), dreigde er revolutie. Ik greep in toen een deel van het volk zich naar de gang wilde verplaatsen. Dat was tegen de afspraak die we vooraf hadden gemaakt: het ‘buitenland’ mocht geen last van ons hebben.

Na afloop waren veel kinderen teleurgesteld. Het leek zo leuk om een eigen regering te kiezen, maar in de praktijk viel dat zwaar tegen. Daarom beloofde ik mijn groep dat we het nog eens over zouden doen. Maar dan langer en zoveel mogelijk volgens de ‘echte’ spelregels.

Zo ontstond het idee voor het ‘Democratiespel’ dat ik in de vijftientig jaar dat ik meester was, vrijwel jaarlijks heb gespeeld. We deden zowel de landelijke als gemeentelijke politiek na. Het leverde de kinderen én mij veel vrolijke, hectische, emotionele maar ook leerzame momenten op.

De ‘democratie in het klein’ leek overigens verdacht veel op de grote politiek, met zijn belangetjes en achterkamertjes. Maar ook in positieve zin, er waren net zo goed ‘politici’ die probeerden integer om te gaan met hun ambt.

Een oud-leerling (uit 1984!), die inmiddels bij de redactie van ‘Den Haag Vandaag’ werkt, schreef mij een tijdje geleden: *‘De Haagse politiek lijkt erg op ons democratiespel (en omgekeerd...) Ik moet er regelmatig aan terugdenken nu ik hier dagelijks op het Binnenhof rondloop.’*

'Meester, Julia loopt zomaar weg!'

In het begin volstaat een korte uitleg. De rest komt vanzelf in de loop van het spel. De kinderen mogen partijen oprichten, reclame maken, een programma bedenken voor anderhalve dag regeren en daarna een Tweede Kamer (of gemeenteraad) kiezen. Die wijst uit haar midden een paar ministers (of College van B&W) aan. Zie voor de complete spelregels de laatste twee pagina's van dit document.

In al die jaren heb ik heel wat partijen voorbij zien komen en net zo hard zien verdwijnen. In het begin schieten ze als paddestoelen uit de grond. Bijvoorbeeld MMMM (Meer Macht Met Meiden), NDP (Niets Doen Partij), BSP (Beste Sportpartij), De Toneelpartij, JPP (Jan Postpartij, éénmanspartij), MDP (Meer Disco Partij), MHP'93 (Meer Handenarbeid in 1993), enzovoort. De kinderen hebben een week de tijd om elke dag ongeveer een half uur 'voor de eigen partij te werken'. Ze storten zich meestal vol enthousiasme op de propaganda. De mooiste affiches worden gemaakt, leuzen geroepen, folders uitgedeeld en klasgenoten bewerkt om bij een partij te komen.

Na de eerste euforie komen de problemen. Al snel blijkt dat het nodig is om afspraken te maken over het kapotscheuren van elkaars affiches en over de scheldpartijen over en weer. Dat kan een mooie discussie opleveren over 'de vrijheid van meningsuiting'.

Ook andere kwesties dienen zich aan. Ter illustratie de volgende dialoog:

'Meester, bij de BSP willen ze Hans als lijststaanvoerder. En ik vind het stom dat ze alleen maar sport willen. Zelfs rekenen met sport.'

'Ben jij lid van de Beste SportPartij?'

'Ja mees'.

'Je kunt toch uit de partij stappen'.

'Mag dat dan?'

'Ja natuurlijk. Dat is democratie. Je mag zelf kiezen.'

'Waar zal ik dan bij gaan?'

'Dat hoef je nu nog niet te kiezen.'

'Dan wil iedereen mij overhalen.'

'Is dat niet leuk dan?'

(Julia's ogen beginnen te glimmen) *'Dat doe ik. Dan gaat iedereen bij mij slijmen en dan zeg ik dat ik het nog niet weet.'*

Vijf minuten later staat een woedende Hans voor me: *'Meester, Julia loopt zomaar weg! Mag dat?'*

Gezoend in het scheppenhok

Tijdens het 'werken voor je partij' proberen de kinderen langzamerhand een invulling te geven aan anderhalve dag regeren. Allerlei ideeën passeren de revue: toneelstukjes over geschiedenis, trefbal, spreekwoorden uitbeelden, rekenbingo, slagbal, modeshow, disco, spelletjes, 'bonte middag', dieren raden bij een biologiequiz, of kleien. Er zijn wel een paar 'verplichte nummers'. Er moet in elk geval een half uur rekenen, taal en één zaakvak worden gegeven. In de echte politiek zijn er nu eenmaal ook beperkingen. Deze drie lessen moeten gespreid worden over de drie dagdelen. Daarnaast moet in het programma rekening worden gehouden met de bijeenkomsten van de Tweede Kamer.

Tijdens de 'programmabesprekingen' kunnen de emoties soms hoog oplopen. Er ontploffen partijen, nieuwe partijen worden opgericht of kinderen stappen over naar een andere club. Als het echt té fanatiek werd, zette ik de kinderen in de kring en legde maar weer eens uit dat het een spel is. Het kostte soms moeite, maar geleidelijk aan kregen de kinderen steeds meer écht plezier in het 'politieke spel' en begon de humor de overhand te krijgen.

In verschillende jaren werd er ook een krant opgericht door kinderen die zich niet meteen bij een partij wilden aansluiten. Dagelijks brachten zij de laatste nieuwtjes. Dat hielp meestal erg mee om de hele zaak te relativieren:

'Sandra van de Snoeppartij wil minister-president worden en nu zijn er geruchten dat ze stiekem met Tim heeft gezoend in het scheppenhok van de kleuters. Tim is van de LKP (Lekker Keten Partij). Hij heeft op dit moment veel aanhang. Als hij met Sandra gaat, verwachten wij dat de naam van zijn partij verandert in Lekker Kussen Partij.' (uit *De Kletsboek*)

Vriens als dictator

Op de dag dat er gestemd gaat worden, levert elke partij zijn definitieve lijst in met de namen van de kinderen die eventueel in de Tweede Kamer komen.

Ik heb nog wel eens moeten bemiddelen omdat er ruzie uitbrak over de volgorde van de kandidaten op de lijst. Maar ook dat is een aardige afspiegeling van de werkelijkheid.

Tijdens 'de zendtijd voor politieke partijen' mag elke lijststaanvoerder een toespraak houden.

Natuurlijk is er een spreekgestoelte en neemt het publiek toeters, bellen en spandoeken mee.

Ik hield zelf wel altijd de leiding in handen om ervoor te zorgen dat iedereen de kans kreeg om zijn zegje te doen en vragen te beantwoorden.

Als er veel geruzie en geharrewar was geweest in de voorafgaande dagen, richtte ik nog gauw even zelf een partij op. Ik noemde die VAD (Vriens Als Dictator). Met een helm op hield ik dan een vlammende toespraak:

'Vrienden! Al dat democratiegedoe is toch helemaal niks. Daar komt alleen maar ruzie van! Stem op mij, dan stuur ik meteen de Tweede Kamer naar huis en ben ik gewoon weer de baas. Ik zal regelmatig spekkies uitdelen en verder wordt er gewoon gewerkt. Geen flauwekul! Ik wil wel een middag toneelspelen met jullie, maar dan eerst je taak af! Wees verstandig en trap niet in die mooie praatjes van die andere partijen. Leve VAD, leve Vriens!'

Het effect was meestal dat alle ruzies werden vergeten. De kinderen wilden dat het spel doorging en lieten zich niet misleiden door mijn mooie praatjes.

In een apart stemhokje (een paar oude lappen om een tafeltje) brengen de kinderen hun stem uit op een 'echt' stembiljet en de uitslag wordt bekend gemaakt. Natuurlijk is er een stemcommissie die controleert. Het begrip kiesdeler komt aan de orde.

Tenslotte wordt de Tweede Kamer geïnstalleerd (ik hing ze een kartonnen gouden medaille om) en daarna kunnen de onderhandelingen over het kabinet beginnen.

Vinger in de pap

Voor de eerste vergadering van het parlement worden de tafels in een vierkant gezet. De gekozen leden nemen plaats en het volk mag op de 'publieke tribune' gaan zitten. Ik trad meestal op als formateur.

Soms verliepen de onderhandelingen heel soepel en vonden twee of drie partijen elkaar snel. Ik heb overigens nog nooit meegemaakt dat een partij de absolute meerderheid behaalde. Wel gebeurde het soms dat een heel kleine partij toch een grote vinger in de pap kreeg en zelfs het minister-presidentschap opeiste, omdat deze partij nou eenmaal nodig was voor een haalbare coalitie.

Ik hoor Mieke van de kleine MTP (Meer Toneel Partij) nog roepen: *'Wij laten ons niet wegdrücken door die patsers van de MSP!'*

Wanneer de ministers gekozen zijn, mogen andere kinderen van de lijst hun plek overnemen in de Kamer. Het kabinet krijgt vervolgens voldoende tijd om zich voor te bereiden.

Ik gaf de ministers altijd wat tips mee: concentreer je voorlopig op de eerste dag; laat elke minister een onderdeel verzorgen; zorg dat alles klaarstaat; maak een afwisselend programma en trek je niks aan van kritiek. Wie komt zeuren, verwijst je naar de Tweede Kamer.

Kabinetscrisis

Dan kan het regeren beginnen. Bij het overdragen van de macht hield ik altijd een toespraakje tot het volk (soms verkleed als koningin) en riep hen op deze regering een kans te geven en mee te werken. Ik vertelde dan ook dat de regering in het uiterste geval het recht had om

iemand maximaal tien minuten buiten te zetten. Daarna trok ik mij terug in een hoekje van de klas en had eindelijk tijd om mijn kinderen eens wat langer te observeren.

Over het algemeen verliepen de eerste ochtenden bij de verschillende kabinetten redelijk goed. Gevaarlijk waren bijvoorbeeld wel een quiz of slagbal. Dan kwam er vaak discussie over de puntentelling door de ministers en begon het volk te morren.

Aan het eind van de eerste ochtend komt de Tweede Kamer bijeen. Ik speelde zelf altijd voor voorzitter. Elk Kamerlid mag zijn zegje doen en de ministers reageren. Het volk moet zijn mond houden en dat kost moeite. (Voorzitter: *'Kan het stil zijn op de publieke tribune of ik laat de zaal ontruimen!'*) Een briefje sturen naar 'jouw' kamerlid mag wel.

Het parlement mag 'moties van wantrouwen' indienen als iemand vindt dat een minister moet opstappen. Daarover wordt gestemd.

Soms zijn ministers solidair met elkaar, ze vertrekken samen en we hebben een echte kabinetscrisis. Dan moet er opnieuw onderhandeld worden. Ik herinner mij kinderen die opgelucht hun medaille inleverden (Minister-president Johan: *'Voorzitter, het volk heeft altijd wat te zeiken!'*). Maar ik heb ook huilende (afgezette) bewindslieden moeten troosten.

Johan behaalde overigens nog een klein triomfje. De laatste regeermiddag werd hij opnieuw gekozen als minister-president. Na zijn vertrek was het alleen maar rommeliger geworden. Het volk wilde hem terug (dankzij een handtekeningenactie die Johan zelf op touw had gezet...).

Als het meezit, mag het kabinet doorgaan en krijgt het de kans zijn plannen voor de middag bekend te maken. De Kamerleden mogen zeggen wat ze ervan vinden en ze kunnen veranderingen voorstellen.

Minister Manja gebruikte de plannen ooit als chantagemiddel toen ze dreigde te worden weggestuurd: *'Wij hebben voor vanmiddag allemaal snoep en hapjes. Als jullie ons afzetten, vreten we het allemaal zelf op!'*

Vriendjespolitiek

Aan het einde van de laatste middag mogen de ministers en de Kamer nog even hun zegje doen en dan volgt er een nabespreking met de hele groep. Wanneer we de gemeenteraad naspeelden, probeerde ik te regelen dat we voor de afsluiting in de echte raadszaal terecht konden.

Ik vond het telkens weer opmerkelijk, dat kinderen in korte tijd heel veel hadden geleerd. Een kleine bloemlezing uit reacties die ik in de loop der jaren verzamelde:

'Sommige kinderen willen minister worden voor de eer, maar ze kunnen er niks van.' (Lieke)

'Ik snap nu veel beter wat ze allemaal zitten te doen in Den Haag.' (Johan)

'Minister Rolf deed aan vriendjespolitiek.' (Liesbeth)

'Soms zetten ze iemand voor de lol af. Dat slaat nergens op.' (Karin)

'Minister Joost luisterde niet naar het volk.' (Leon)

'Minister Floris lulde zich overal uit. Die had allang afgezet moeten worden.' (Tjerk)

'Het is best moeilijk om het iedereen naar de zin te maken. Ik was blij dat ik geen minister was.'
(Peggy)

Speel het spel!

Ik kan iedereen aanraden om het spel eens te proberen met zijn of haar bovenbouwgroep. En niet bang zijn dat het uit de hand loopt. Zodra kinderen echt het gevoel hebben dat ze zélf verantwoordelijk zijn, zullen ze hun best doen om er iets moois van te maken. Ik vond het in elk geval een uitdaging om ze op deze manier te laten ervaren hoe onze democratie werkt. Wat macht betekent (én onmacht) en hoe je invloed kunt uitoefenen. En dat goede leiding onontkoombaar is, maar dat je die wel moet kunnen controleren.

Maar vóór alles hoopte ik, dat mijn leerlingen later betrokken burgers zouden worden. Of zoals Esther opmerkte in onze schoolkrant: *'Ik kijk de volgende keer wel beter uit op wie ik stem. Aan mooie praatjes heb je niks. En als ze eenmaal in de Tweede Kamer zitten, heb je als volk geen bal meer te vertellen. Dan mag je alleen maar toekijken. Maar het helpt wel om ze buiten school op te wachten en even met ze te praten. Opbellen kan ook. Of een brief sturen. En door een handtekeningactie van het volk is het toch maar mooi gelukt om een extra uur toneel te krijgen.'*

Jacques Vriens

De spelregels van het Democratiespel

1. Iedereen mag een partij oprichten.
2. Dagelijks krijgen kinderen ongeveer een half uur de tijd om 'voor hun partij te werken'.
3. Iedere partij bedenkt een programma voor minimaal anderhalve dag. In het programma zitten drie verplichte 'nummers' van ongeveer een half uur: rekenen, taal en een zaakvak.
4. Partijen mogen hun programma vooraf bekend maken door middel van affiches, folders enzovoort.
5. Iedere partij zorgt voor een lijst waarop de kandidaten staan in de volgorde waarin ze gekozen kunnen worden.
6. Op de verkiezingsdag is er eerst 'zendtijd voor politieke partijen'. Elke lijststaanvoerder houdt een korte toespraak en vertelt iets over het programma.
7. Vervolgens gaan alle kinderen naar de stembus en worden de stemmen geteld. Afhankelijk van het aantal zetels in de Tweede Kamer wordt de 'kiesdeler' bepaald. Als het enigszins kan, kiezen we voor ronde getallen. Verder is het handig als ongeveer tweederde deel van de klas 'volk' blijft. In een klas van 28 kinderen kun je bijvoorbeeld negen kamerzetels verdelen en drie ministersposten. Drie stemmen is dan één zetel. Het begrip 'restzetel' kan ook aan de orde komen. De partij die de meeste reststemmen heeft, krijgt een zetel erbij. Bij een gelijk aantal wordt er geloot.
8. Daarna komt de Tweede Kamer of gemeenteraad voor het eerst bijeen om te onderhandelen over de nieuwe regering of het nieuwe College van B&W. De leerkracht leidt deze vergaderingen. Er mag 'geschorst' worden, zodat kinderen met hun 'achterban' (volk) kunnen overleggen.
9. De ministers (wethouders) worden gekozen en hun plaats in de Kamer (het College) wordt ingenomen door de volgende kandidaat op de lijst van hun partij. Over het algemeen wordt de lijststaanvoerder van de partij met de meeste zetels minister-president of burgemeester. (Bij gemeenteraadsverkiezingen

sjoemelen we een beetje met de spelregels, want in werkelijkheid wordt de burgemeester nog steeds benoemd door de Kroon.)

10. De ministers krijgen een middag de tijd om hun definitieve programma op te stellen.
11. De volgende ochtend wordt voor het eerst geregeerd. De leerkracht draagt de macht over aan het kabinet en trekt zich terug in een hoek van de klas. Juf of meester grijpt niet in of het moet wel erg heftig worden. Klagende kinderen worden verwezen naar de Kamerleden.
12. Het laatste halfuurtje van elk dagdeel komt de Tweede Kamer bijeen met de ministers onder leiding van de leerkracht. Het kabinet legt verantwoording af over het tot dan toe gevoerde beleid.
13. De Kamerleden mogen complimenten maken maar ook kritiek spuien en eventueel 'een motie van wantrouwen' indienen tegen één minister of het hele kabinet.
14. Het volk zit ondertussen op de publieke tribune en mag zich niet bemoeien met de discussie. Kinderen mogen wel briefjes sturen aan de Kamerleden.
15. De ministerraad maakt de plannen voor het volgende dagdeel bekend en de Kamer kan daar nog op reageren.
16. Is een minister afgezet (of uit zichzelf afgetreden) dan moet de rest van het kabinet beslissen of het doorgaat met een andere minister of in zijn geheel aftreedt. Er volgen in elk geval nieuwe onderhandelingen onder leiding van de leerkracht.
17. Na de laatste regeerperiode mogen zowel Kamer als volk zeggen wat ze ervan gevonden hebben.